

Sygn. akt III CK 11/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 września 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bronisław Czech (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa C. B.

przeciwko „J.(...)” sp. z o.o. w P.

o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 29 września 2005 r., na rozprawie kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 3 września 2004 r., sygn. akt IX Ga (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Powód żądał zasądzenia od pozwanej kwoty 24.234,21 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 4 lipca 2001 r. Na dochodzoną kwotę składają się odsetki z tytułu opóźnienia w zapłacie reszty należności za wykonane przez powoda roboty budowlane (23.885,26 zł z faktury nr (...)) oraz należności z tytułu czynszu (348,95 zł z faktury nr 1(...)).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając że opóźnienie w zapłacie za wykonane przez powoda roboty budowlane było następstwem opóźnienia zakończeniu robót i przekazaniu pozwanemu przedmiotu najmu. Ponadto termin do zapłaty należało liczyć od dnia 11 stycznia 2001, tj. od dnia podpisania przez strony porozumienia w przedmiocie obniżenia wynagrodzenia powoda za wykonane roboty, a także w sprawie odstąpienia przez pozwanego od dochodzenia kary umownej. W związku z tym zapłata faktury VAT nr (...) w dniu 17 stycznia 2001 r. nastąpiła w terminie. Równocześnie pozwana podniosła, że termin do zapłaty należności czynszowej powinien być od dnia doręczenia przez powoda faktury korygującej VAT nr (...) z dnia 28 września 2001 r. (korygującej fakturę VAT nr 1(...) z dnia 3 listopada 2000 r.), w której obniżona została wartość czynszu, a nie od dnia wystawienia faktury VAT nr 1(...). Nadto pozwana podniosła również zarzut potrącenia kwoty 2.552 zł z tytułu nadpłacenia powodowi za wykonane roboty budowlane.

Sąd Rejonowy w L. wyrokiem z dnia 19 listopada 2003 r. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 24.234,21 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 30 stycznia 2002 r. oraz koszty procesu w kwocie 10.211,40 zł, zaś w pozostałej części (dotyczącej odsetek od dochodzonej kwoty) umorzył postępowanie. Rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach i ocenach prawnych:

Umową z dnia 7 czerwca 2000 r. powód wynajął pozwanej lokal użytkowy. W umowie tej powód zobowiązał się do wykonania rozbudowy i prac adaptacyjnych przedmiotu najmu, za które pozwany miał zapłacić powodowi kwotę 400.000,00 zł (brutto 488.000,00 zł). Termin zakończenia prac ustalono na dzień 1 września 2000 r., jednakże w wyniku opóźnienia zostały one faktycznie zakończone w dniu 31 października 2000 r. Zatem za datę wydania przedmiotu najmu i związanego z nią prawa do żądania zapłaty za wykonane prace adaptacyjne należy przyjąć datę 31 października 2000 r. Ponadto pozwany skorzystał z możliwości naliczenia kary umownej, a jej wysokość została przez strony uregulowana porozumieniem z dnia 11 stycznia 2001. Ustalono, że jej wysokość wyniesie 11.600,00 zł i o taką kwotę została pomniejszona kwota zobowiązania pozwanego, od której to powód naliczył odsetki.

W dniu 3 listopada 2000 r. powód wystawił fakturę VAT nr (...) z tytułu prac adaptacyjnych na kwotę 400.000,00 zł (brutto 488.000,00 zł) z ustalonym w umowie terminem płatności 14 dni. Pozwany uiścił należność wynikającą z tej faktury w dniu 17 stycznia 2001, a więc z 61-dniowym opóźnieniem. Uzasadniało to żądanie przez

powoda odsetek (art. 481 k.c.). Zdaniem Sądu Rejonowego, bez znaczenia jest fakt, że strony w wyniku zawartego w dniu 11 stycznia 2001 r porozumienia pomniejszyły należność główną za wykonane prace adaptacyjne (budowlane) o kwotę 11.600,00 zł tytułem kary umownej należnej pozwanej. Pomniejszenie to nie unicestwiało długu głównego, którego zapłata powinna nastąpić w dniu 17 listopada 2000 r.

Według Sądu Rejonowego bezzasadne są zarzuty pozwanego, iż zawarte w dniu 27 kwietnia 2001 porozumienie w sprawie ostatecznego rozliczenia inwestycji zawierało m.in. oświadczenie powoda o zrzeczeniu się prawa do naliczania odsetek w związku z opóźnieniem pozwanego w zapłacie świadczenia głównego. Treść porozumienia dotyczy bowiem ostatecznego zakresu prac adaptacyjnych wykonanych przez powoda, za które pozwany jest obowiązany zapłacić wynagrodzenie. Porozumienie ustala jedynie wysokość wynagrodzenia za wykonane roboty, natomiast nie dotyczy kwestii odsetek.

Również w ocenie Sądu I instancji, zgłoszony przez pozwanego zarzut potrącenia nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem powód w sposób prawidłowy ustalił kwotę należnego mu roszczenia. Brak jest w sprawie dowodów pozwalających przyjąć, że strony ustaliły sposób liczenia należnej powodowi kwoty przedstawiony przez pozwanego.

Podobne stanowisko zajął Sąd Rejonowy w przedmiocie roszczenia powoda o zapłatę odsetek z tytułu opóźnienia w zapłacie czynszu najmu za pierwszy pełny okres płatności. Fakturę VAT nr 1(...) na kwotę 44.725,20 zł powód wystawił w dniu 3 listopada 2000 r. z terminem płatności 14 dni. Zatem powodowi przysługiwały odsetki od dnia 18 listopada 2000 r., a nie od dnia wystawienia faktury korygującej VAT nr (...). Sama korekta kwoty głównej, dokonana w dniu 28 września 2001 nie oznacza, że termin do żądania odsetek zaczyna biec dopiero z chwilą dokonania korekty, bowiem prawo do żądania odsetek powstaje z dniem upływu terminu do zapłaty należności głównej.

Apelację pozwanej oddalił Sąd Okręgowy w L. wyrokiem zaskarżonym kasacją. Sąd ten podzielił ustalenia i oceny prawne Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy podkreślił również, że termin płatności faktur objętych pozwem został ustalony w umowie na 14 dni od ich wystawienia oraz że pozwany pozostawał w opóźnieniu w spełnieniu świadczenia pieniężnego wobec powoda. W § 5 pkt 5.3. umowy strony postanowiły, że w terminie 14 dni od przekazania nieruchomości protokołem zdawczo-odbiorczym, przekazania gwarancji oraz doręczenia faktury

VAT, najemca (pozwany) przeleje na konto wynajmującego (powoda) kwotę 400.000,00 zł netto plus VAT, stanowiącą wynagrodzenie za wykonanie rozbudowy i prac adaptacyjnych. Terminy zapłaty czynszu zostały określone w § 2 pkt 2. 1.- 2.4. umowy. Powód przekazał pozwanemu nieruchomości protokołem zdawczo-odbiorczym w dniu 31 października 2000 r. Nie jest kwestionowane przez pozwanego, że otrzymał on zarówno fakturę VAT nr (...), jak i fakturę VAT nr 1(...) z dnia 3 listopada 2000 r. Również pozwany nie kwestionował zapisów dokonanych na tych fakturach. W odpowiedzi na pozew pozwany nie zarzucił, iż powód nie doręczył mu faktur w dacie ich wystawienia oraz że w związku z późniejszym doręczeniem faktur powód błędnie określił terminy płatności. Nawet w apelacji pozwany nie wskazał konkretnych dat, innych niż podał powód, w których rzekomo otrzymał przedmiotowe faktury. Z mocy art. 479¹⁴ k.p.c. do obowiązków pozwanego należało podać w odpowiedzi na pozew wszystkie twierdzenia, zarzuty oraz dowody na ich poparcie pod rygorem utraty prawa powoływania ich w toku postępowania, chyba żeby wykazał, iż ich powołanie w odpowiedzi na pozew nie było możliwe, albo że potrzeba powołania wynikała później. Zatem do obowiązków pozwanego należało przedłożenie stosownych dowodów i wyjaśnień, natomiast sąd nie miał obowiązku do działania w tym kierunku z urzędu. Również – zdaniem Sądu Okręgowego - pozwana nie podniosła zarzutu, że powód nie przekazał gwarancji na wykonane roboty. Wprawdzie pozwany podał, iż powód nie wykazał, że tę gwarancję przekazał, ale równocześnie nie stwierdził konkretnie, że faktycznie nie została mu gwarancja przekazana. Brak w aktach sprawy dowodu przekazania nie jest zawsze równoznaczne z przyjęciem, że przekazanie takie nie nastąpiło, szczególnie w sytuacji, gdy strona wyraźnie nie zaprzecza tej okoliczności.

Pozwany w kasacji zarzucił naruszenie:

1. prawa materialnego „przez oczywiście błędne zastosowanie przepisów art. 5 k.c. przez przyjęcie, że ciężar dowodu w zakresie wykazania doręczenia gwarancji spoczywał na pozwanym oraz art. 481 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że pozwany opóźnił się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego”;

2. przepisów postępowania:

- art. 233 k.p.c. – „poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów w zakresie uznania zaistnienia i wykazania przez powoda wszystkich przesłanek dla wymagalności roszczenia w kontekście zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego”;

- art. 479¹⁴ k.p.c. - „poprzez przyjęcie, iż pozwany w odpowiedzi na pozew nie wskazał wszystkich zarzutów i dowodów na ich poparcie, podczas gdy pozwany wskazał na brak wykazania przez powoda przekazania mu gwarancji”.

Przytaczając wymienione podstawy kasacji, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dochodzona przez powoda od pozwanego kwota stanowi odsetki za opóźnienie w zapłacie kwot wymienionych w przedmiotowych fakturach (art. 481 § 1 k.c.). W związku z tym istotne było ustalenie od jakiego momentu należy liczyć bieg terminu opóźnienia. Gdy idzie o należność z faktury VAT nr 1(...) (kwota 348, 95 zł z tytułu czynszu), to pozwany powinien był uiścić ją w terminie czternastu dni od doręczenia faktury (§ 2 pkt 2.4 umowy zawartej przez strony). Kwotę z faktury VAT nr (...) (23.885,26 zł należność za wykonane roboty) powinien był zapłacić pozwany „w terminie 14 dni od przekazania Nieruchomości protokołem zdawczo odbiorczym (...), przekazania gwarancji (...) oraz doręczenia faktury VAT” (§ 5 pkt 5.3 umowy). W związku z tym powstał problem ciężaru dowodu wykazania okoliczności, od których biegł termin opóźnienia oraz problem zastosowania się przez pozwanego go wymagań art. 479¹⁴ k.p.c.

Pozwany w odpowiedzi na pozew zarzucił m.in., iż „powód nie wykazał, że istniały podstawy do obciążenia pozwanej odsetkami za zwłokę w płatnościach”. Dalej pozwany wskazuje różne okoliczności, które mają o tym świadczyć. Skarżący trafnie twierdzi, że wbrew stanowisku Sądów obu instancji zadośćuczynił obowiązkowi z art. 479¹⁴ § 2 k.p.c., co rzutuje na rozkład ciężaru dowodu.

Zagadnienie, na kim - w razie sporu między stronami stosunku cywilnoprawnego - spoczywa obowiązek udowodnienia faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jest zaliczane tradycyjnie do problematyki prawa materialnego. Ogólną regułę stwarza tu art. 6 k.c. („ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne”) i jako podstawowy przepis w tym przedmiocie, stosowany w postępowaniu sądowym, pozostaje w ścisłym związku i tłumaczony jest w powiązaniu z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, normującymi reguły dowodzenia. W procesie cywilnym strony mają obowiązek twierdzenia i dowodzenia tych wszystkich okoliczności

(faktów), które stosownie do art. 227 k.p.c. mogą być przedmiotem dowodu. Tzw. fakty negatywne mogą być dowodzone za pomocą dowodów faktów pozytywnych przeciwnych, których istnienie wyłącza twierdzoną okoliczność negatywną. W związku z tym w doktrynie przyjmuje się następujące reguły: a/ faktów, z których wywodzone jest dochodzone roszczenie (tworzących prawo podmiotowe) powinien w zasadzie dowieść powód; dowodzi on również fakty uzasadniające jego odpowiedź na zarzuty pozwanego; pozwany dowodzi fakty uzasadniające jego zarzuty przeciwko roszczeniu powoda; b/ faktów tamujących oraz niweczających powinien dowieść przeciwnik tej strony, która występuje z roszczeniem, czyli z zasady – pozwany (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2003 r., II CKN 1409/00, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 113; zob. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1997 r., I PKN 375/97, OSNP 1998, nr 18, poz. 537).

Z powyższego wynika, że to powód – w związku z zarzutem pozwanego zawartym w odpowiedzi na pozew - powinien wykazać datę doręczenia pozwanemu wymienionych faktur oraz gwarancji.

Nie jest natomiast zasadny zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Uzasadniając ten zarzut, skarżący podał m.in., że „Sąd I instancji nie wyjaśnił intencji stron w zakresie podpisanych protokołów, a wyprowadzone z materiału dowodowego wnioski w tym zakresie i poparte pobieżnym stanowiskiem Sądu II instancji w sposób daleko idący odbiegały od granic zakreślonych dyspozycją art. 233 k.p.c.” Zarzut ten w istocie sprowadza się do twierdzenia, że Sąd dokonał wadliwej wykładni wymienionych protokołów, czyli do wadliwej wykładni umowy stron, co mogłoby stanowić ewentualne naruszenie art. 65 k.c., a naruszenia tego przepisu skarżący nie zarzucił.

Skoro zasadny okazał się zarzut naruszenia art. 6 k.c. w zw. z art. 481 k.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹³ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 393¹⁹ i 391 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 6 lutego 2005 r.).